11.11.2024

Asia: HE 129/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain ja lääkelain muuttamisesta sekä sairausvakuutuslain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen 2 momentin kumoamisesta

LAUSUNTO EDUSKUNNAN SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNALLE

Suomen Apteekkariliitto kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi lääkekorvaussäästöjä koskevan hallituksen esityksen 129/2024 käsittelyssä. Esitys on yksi osa tämän hallituskauden aikana apteekkeihin kohdistuvista säästöistä, ja on erittäin tärkeä tarkastella sitä apteekkitalouden kokonaisuuden ja siihen kohdistuvien muutosten osana.

Lausunnon pääkohdat:

- **Pääministeri Orpon hallitus toteuttaa laajan apteekkiuudistuksen ja suuret apteekkeihin kohdistuvat säästöt. Hallituksen esitystä 129/2024 tulee arvioida osana apteekkiuudistuksen ja apteekkeihin kohdistuvien leikkausten kokonaisuutta.**
- **Hallituksen esitys 129/2024 on tasapainoisempi kuin aiemmin esillä olleet ehdotukset 90 miljoonan euron säästöjen toteuttamisesta. Silti senkin on arvioitu leikkaavan apteekeilta noin 12 miljoonaa euroa.**
- **Apteekkien taloudellinen tilanne on murroksessa. Muutaman vuoden aikana apteekkien myyntikatteesta, jolla rahoitetaan apteekkien toiminnan kulut, on häviämässä jopa kolmannes.**
- **Hallitusohjelmassa on sitouduttu maanlaajuisen apteekkiverkostoon. Hallituskauden apteekkeihin kohdistuvat leikkaukset ovat niin suuret, ettei apteekkiverkostoa voida turvata, ellei samalla toteuteta apteekkitalouden kokonaisuudistusta.**
- **Itsehoitolääkkeiden myyntikanavia koskevat päätökset ovat mitä suurimmassa määrin päätöksiä apteekkien taloudesta ja apteekkiverkostosta.**

Esityksen suhde hallituksen apteekkiuudistukseen

Pääministeri Orpon hallitus on toteuttamassa merkittävän apteekkiuudistuksen. Uudistuksen osana toteutetaan apteekkitalouden kokonaisuudistus, kehitetään apteekkisääntelyä, vahvistetaan apteekkien roolia terveydenhuollossa ja lisätään joidenkin yleisimmin käytettyjen itsehoitolääkkeiden myyntikanavia. Lisäksi apteekkeihin kohdistetaan säästöjä vuosina 2025, 2026 ja 2027.

Uudistus on kokonaisuutena erittäin suuri. Samaan aikaan hallitusohjelmassa on sitouduttu maanlaajuiseen apteekkiverkostoon ja laadukkaisiin apteekkipalveluihin. Lääkitysturvallisuus ja rationaalisen lääkehoidon kannalta riittävä farmaseuttinen tuki halutaan varmistaa.

SUOMEN APTEEKKARILIITTO | FINLANDS APOTEKAREFÖRBUND | THE ASSOCIATION OF FINNISH PHARMACIES (AFP)
ELIMÄENKATU 5, FI-00510 HELSINKI, FINLAND | TEL. +358 10 6801 400 |
INFO@APTEEKKARILIITTO.FI | WWW.APTEEKKARILIITTO.FI

Koska apteekkeihin kohdistuvia uudistuksia on niin paljon, ne on välttämätöntä toteuttaa hallitusti kokonaisuutena ja vaiheistaen. Uudistuksen eri osien vaikutukset toisiinsa ja apteekkitoiminnan tulevaisuuteen on arvioitava. Kaikki muutokset on tehtävä niin, että voidaan pitää kiinni hallitusohjelmaan kirjatusta koko maan kattavasta apteekkiverkostosta. Apteekkien vastuulla on julkinen tehtävä – kaikkien suomalaisten lääkehuolto – ja suomalaisten yhdenvertaisuuden kannalta on olennaisen tärkeää, että apteekkipalveluja on jatkossakin saatavilla lähellä koko maassa. Koska apteekkien vastuulla on myös lääkehuollon huoltovarmuus, maankattava verkosto on monella tapaa yhteiskunnallisesti merkityksellinen.

Esityksen vaikutukset apteekkien taloudelliseen tilanteeseen

Hallituksen esityksellä tavoitellaan 90 miljoonan euron säästöjä julkiseen talouteen. Näiden säästöjen lisäksi hallitusohjelmaan on kirjattu 30 miljoonan euron julkisen talouden säästöt apteekkitaloutta uudistamalla vuoden 2026 alusta. Vuoden 2027 alusta on tarkoitus toteuttaa vielä 10 miljoonan euron lääkekorvaussäästöt. Säästöjen yhteenlaskettu suuruusluokka on erittäin iso.

Valtaosa hallituksen esityksessä 129/2024 esitetyistä toimista alentaisi lääkkeiden hintoja. Koska apteekkien kate riippuu lääkkeen hinnasta, jokainen lääkkeen hintaa alentava päätös on myös leikkaus apteekeilta.

On tärkeä huomata, että käsittelyssä olevassa hallituksen esityksessä arvioidaan vain näiden säästöjen vaikutuksia apteekkien talouteen. Tämä ei anna oikeaa kokonaiskuvaa apteekkitalouteen negatiivisesti vaikuttavista muutoksista. Apteekkien taloudellisia toimintaedellytyksiä tulee tarkastella kokonaisuutena.

Apteekkitoiminta on murroksessa. Läpi 2000-luvun apteekkeihin on kohdistettu leikkauksia. Viimeisimpänä Marinin hallitus toteutti leikkaukset lääketaksaan sekä sääti biologisten lääkkeiden apteekkivaihdosta – sittemmin toteutumatta jääneen hoitajamitoituksen korotuksen rahoitukseksi. Poliittisten päätösten lisäksi apteekkien toimintaedellytyksiä haastavat inflaation vuoksi nousevat kulut, joita apteekki ei voi siirtää lääkkeiden hintoihin, verenohennuslääkkeiden raukeavien patenttien vuoksi laskevat hinnat sekä yleinen lääkkeiden hintojen lasku, joka syntyy viitehintajärjestelmästä ja biologisten lääkkeiden apteekkivaihdosta.

Reseptilääketaksan leikkauksia on toteutettu useita kertoja viime vuosina, ja tavoitteena on ollut julkisten lääkekorvausmenojen pienentäminen. Tämä on johtanut siihen, että reseptilääkkeiden myynti on jo tällä hetkellä hyvin matalan katteen toimintaa apteekille.

Kun toteutuneet leikkaukset ja kehityskulut yhdistetään valmisteilla olevaan hallituksen apteekkiuudistukseen, apteekkien myyntikatteesta on muutaman vuoden sisällä häviämässä jopa kolmannes. Tämä on valtava murros ja haastaa vakavasti apteekkitoiminnan kannattavuuden monissa osissa maata.

Apteekkien välinen polarisaatio on kasvanut merkittävästi viime vuosina. Osalla apteekeista taloudellinen kannattavuus on parempaa, kun taas osa kipuilee jatkuvasti kannattavuusrajalla. Apteekkien tämänhetkinen tosiasiallinen taloustilanne ja toimintaympäristö on välttämätöntä ymmärtää tehtäessä apteekkitoimintaan kohdistuvia uudistuksia ja leikkauksia.

Käsittelyssä olevat säästöesitykset ovat tasapainoisempia kuin kehysriihen jälkeen julkaistut suunnitelmat, jotka olisivat pahimmillaan kriisiyttäneet koko suomalaisen lääkehuollon. On erittäin hyvä, että esityksissä ei ole mukana suoria leikkauksia lääketaksaan ja että ne kohdistuvat lääkkeiden arvoketjun eri toimijoihin, ei vain apteekkeihin. Silti on selvää, että näilläkin lääkekorvausmenoleikkauksilla on vaikutusta apteekkien toimintaedellytyksiin, varsinkin tässä tilanteessa, jossa apteekkialaan on kohdistettu ja kohdistetaan jatkuvia leikkauksia.

Hallituksen esitys sisältää myös alkuomavastuun noston 50 eurosta 70 euroon. Lääkkeen käyttäjille korotus on erittäin ongelmallinen, ja vaikka valtaosa kansansairauksien lääkkeistä on hinnaltaan varsin edullisia, apteekeissa nähdään vuosittain alkuomavastuun aiheuttamat taloushaasteet. Lisäksi hallitusohjelmassa oleva kirjaus lääkkeiden arvonlisäveron nostosta lisää lääkkeiden käyttäjien maksurasitetta.

Apteekkitalouden kokonaisuudistuksen välttämättömyys

Tämän hallituskauden suunnitellut apteekkeihin kohdistuvat leikkaukset, joista käsittelyssä oleva esitys on ensimmäinen, ovat niin suuret, että niitä ei voida toteuttaa ilman samanaikaisesti tehtävää apteekkitalouden kokonaisuudistusta. Pelkkinä mekaanisina lääketaksaleikkauksina toteutetut säästöt ajaisivat apteekkeja konkurssiin ja vaarantaisivat siten koko suomalaisen lääkehuollon. Erityisesti hallitusohjelmaan kirjatut 30 miljoonan euron julkisen talouden säästöt apteekkitaloudesta tarvitsevat kipeästi rinnalleen apteekkitalouden uudistamista.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut työryhmän, jonka yhtenä tehtävänä on valmistella hallitusohjelmaan kirjattua apteekkitalouden kokonaisuudistusta. Leikkaukset korostavat tarvetta uudistukselle, joka parantaisi heikosti kannattavien apteekkien kannattavuutta ja vähentäisi apteekkien välistä polarisaatiota.

Apteekkiveron määräytymisperuste on yksi keskeisiä apteekkitalousuudistuksessa korjattavia ongelmia. Apteekkivero lasketaan apteekkien liikevaihdosta, mikä ei huomioi muuttunutta lääkemyynnin rakennetta ja erityisesti koko ajan yleistyviä kalliita lääkkeitä. Myös apteekkiverotaulukon inflaatiokorotukset ovat välttämättömiä, koska veroluokkia ei ole korjattu kertaakaan vuoden 2016 jälkeen.

Hallitusohjelmaan kirjatulla käänteisellä apteekkiverolla voidaan tukea maanlaajuista apteekkiverkostoa ja sitä, että apteekkitoiminta on jatkossakin mahdollista myös harvemmin asutuilla seuduilla. Samaa tavoitetta palvelee sivuapteekkitoiminnan kannusteiden parantaminen.

Talousuudistuksen yhteydessä on tarpeen tarkastella myös apteekkien maksuvalmiutta parantavia toimia, kuten Kela-korvausten reaaliaikaista tilitystä ja apteekkien oikeutta palauttaa lääke lääketukkuun. Näillä uudistuksilla ei olisi vaikutusta valtiontalouteen, mutta ne parantaisivat apteekkien toimintakykyä.

Lopuksi

Apteekkien taloudellisten toimintaedellytysten kannalta erittäin iso kysymys on, millaisia päätöksiä itsehoitolääkkeiden jakelukanavista tehdään. Jakelukanavaa koskevien päätösten perusteiden tulee olla ensisijaisesti hoidollisia, mutta vaikutusta apteekkitoimintaan ja verkoston kattavuuteen ei voi ohittaa.

Itsehoitolääkkeiden rooli apteekkien taloudessa on suurempi kuin niiden osuus liikevaihdosta, koska reseptilääkkeen kate apteekille on merkittävästi pienempi kuin itsehoitolääkkeen. Itsehoitolääkemyynnin merkitys apteekkitaloudelle on entisestään korostunut reseptilääkkeiden kateleikkausten ja laskevien hintojen myötä. Valtiontalouden säästöjä toteutettaessa kateleikkaukset on aiemmin kohdennettu reseptilääkkeisiin, ajatuksena, että apteekin toimintaa voitaisiin ylläpitää itsehoitolääkemyynnillä ja muulla myynnillä. Nyt valmisteilla oleva itsehoitolääkkeiden jakelukanavien laajentaminen sotii jyrkästi tätä ajattelua vastaan, ja kun samanaikaisesti toteutetaan sekä merkittäviä leikkauksia reseptilääkemyynnin katteeseen että siirretään osa itsehoitolääkemyynnistä apteekkien ulkopuolelle, ovat vaikutukset apteekkitalouteen ja apteekkiverkostoon erittäin vaikeasti ennakoitavissa.

Sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa toiminut itsehoitolääkkeiden myyntikanavia arvioinut työryhmä jakoi yleisimmin käytetyt itsehoitolääkkeet kolmeen kategoriaan. Jo kategoria 1 eli eineuvontaa vaativat lääkeaineet vastaa kolmannesta apteekkien yleisimpien itsehoitolääkkeiden myynnistä. Jo yksinomaan päätöksillä tämän kategorian lääkeaineiden myyntikanavista on isot vaikutukset apteekkitalouteen.

Itsehoitolääkkeiden myyntikanavapäätökset ovat päätöksiä myös apteekkien taloudesta ja siten maanlaajuisesta apteekkiverkostosta. Itsehoitolääkkeiden myyntiä koskevat muutokset on välttämätöntä ottaa huomioon myös päätettäessä apteekkeihin kohdistuvista säästöistä. Jos apteekkitalouteen liittyviä heikennyksiä tehdään toisistaan irrallisina ja ilman kokonaisuutta koskevaa vaikutusten arviointia, on tosiasiallisena vaarana se, että apteekkitoiminnan edellytykset murenevat.

Apteekkariliitto toivoo, että sosiaali- ja terveysvaliokunta arvioi hallituksen esitystä 129/2024 osana apteekkeihin kohdistuvien leikkausten ja uudistusten kokonaisuutta ja huomioi päätöksenteossa apteekkien muuttuvan taloudellisen tilanteen. Toivomme, että valiokunta kannustaa hallitusta valmistelemaan apteekkitalouden kokonaisuudistuksen ja itsehoitolääkkeiden jakelukanavaa koskevan päätöksen siten, että se auttaisi apteekkeja selviämään leikkauksista, parantaisi apteekkien toimintaedellytyksiä ja varmistaisi maankattavan apteekkiverkoston sekä lääkehuollon lähipalvelut.

Kunnioittavasti,

Merja Hirvonen
toimitusjohtaja
Suomen Apteekkariliitto

SUOMEN APTEKKARILIITTO | FINLANDS APOTEKAREFÖRBUND | THE ASSOCIATION OF FINNISH PHARMACIES (AFP)
ELIMÄENKATU 5, FI-00510 HELSINKI, FINLAND | TEL. +358 10 6801 400 | FAX +358 9 647 167
INFO@APTEEKKARILIITTO.FI | WWW.APTEEKKARILIITTO.FI